

Agata Kaczmarek*, Agata Młyńska**

ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW PARAFII W SZADKU Z ROKU 1825 (wizyta dziekańska i inwentarz parafii)

Przechowywaną w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku, w zespole Akt Biskupów Kujawsko-Kaliskich, księgę zatytułowaną *Wizyta dziekańska dekanatu szadkowskiego odbyta w 1825 r.*¹ otwierają dwa dokumenty, pierwszy z nich to opis wizyty dziekańskiej kościoła parafialnego w Szadku, drugi zaś to inwentarz parafii szadkowskiej.

Obydwa teksty spisane zostały 22 grudnia 1825 r. w języku polskim. Akt wizytacji sporządził dziekan foralny lutomierski ks. Wincenty Hojnacki, natomiast spisania inwentarza dokonał ks. Jan Leśniewski, ówczesny proboszcz i dziekan szadkowski. Obydwa charaktery pisma są czytelne, a w aktach dokonano nielicznych poprawek. Dokumenty opatrzone zostały odciskiem pieczęci dziekana, na której widnieje napis: DIOECESIS VLADISLAVIENSIS SEU CALISSIENSIS || SIGILL DECANATUS LUTOMIRIENSIS. Wizytacja dziekańska podpisana została przez ks. Wincentego Hojnackiego, natomiast pod tekstem inwentarza widnieją autografy ks. Jana Leśniewskiego, burmistrza Szadku Michała Horodyskiego, trzech dozorców kościelnych: Jana Palcewskiego[?], Jana Szymańskiego oraz Mateusza Woźniackiego, a także dziekana Wincentego Hojnackiego².

* Agata Kaczmarek, mgr, doktorantka w Katedrze Historii Polski Średniowiecznej Uniwersytetu Łódzkiego.

** Agata Młyńska, mgr, doktorantka w Katedrze Historii Polski Średniowiecznej Uniwersytetu Łódzkiego.

¹ Archiwum Diecezjalne we Włocławku, sygn. ABKKal. Wiz. 11 (205).

² Część z tych nazwisk została inaczej odczytana przez ks. W. Kujawskiego (*Repetitorium ksiąg wizytacyjnych diecezji kujawsko-kaliskiej przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 2000, t. 74, s. 350): Woźniacki odczytano jako Woźniak, Hojnacki jako Hojnowski, natomiast nazwisko burmistrza Horodyskiego uznano za

Teksty te, prezentujące obraz parafii i kościoła parafialnego w Szadku w pierwszej połowie XIX w., nie były dotychczas publikowane i doczekały się jedynie krótkiej charakterystyki dokonanej przez ks. W. Kujawskiego i P. Szkutnika³.

METODA WYDAWNICZA

Niniejsze wydanie wzmiankowanych dokumentów zostało opracowane zgodnie z wymogami instrukcji wydawniczej⁴. Zmodernizowano więc pisownię źródła, zachowując jednak jego cechy językowe. Litery: *i, j, y* oddano zgodnie z aktualnie obowiązującymi zasadami. W przypadku gdy litera *y* oznaczała dwie głoski, oddano to zgodnie z wymową, np. *erekcyja* przez *erekcyjja*. Znak *ó* został zastosowany według obecnych reguł pisowni. Uzupełniono także pomijane niekiedy znaki diakrytyczne. Poprawiono pisownię wyrazów, w których podwojono głoskę, np. *sukcessor* oddano jako *sukcesor*. Również zgodnie z dzisiejszą praktyką użyto wielkich liter. Niektóre wyrazy odbiegające pisownią od współczesnej, a niepoprawione przez wydawców, potwierdzono skróconym wyrazem *sic* [*s*], dla upewnienia czytelnika o zgodności tekstu wydanego z podstawą. Nazwy miejscowe i topograficzne oddano według dzisiejszego brzmienia. Wprowadzono skróty służące do oznaczenia pieniędzy, tytułów, a także skróty konwencjonalne. Podano daty świąt kościelnych, a zapisywane słownie daty roczne oddano w tekście przy użyciu liczb. Liczebniki główne, wyrażone w tekście zwykle słownie, również oddano za pomocą cyfr, liczebniki porządkowe zaś zdecydowano się pozostawić zapisane słownie, by uniknąć wątpliwości, co do sposobu ich odczytania. Zmodernizowano także interpunkcję, głównie poprzez dodanie przecinków. W przypisach tekstowych zamieszczono uwagi odnoszące się do postaci zewnętrznej i brzmienia tekstu źródłowego, a także lekcje wątpliwe. W przypisach objaśniono głównie słowa trudne do zrozumienia, a także wspomniane w źródle osoby, miejscowości i in. Podział na akapity zastosowano taki jak w rękopisie.

nieczytelne. Lekcję tę powtórzył za W. Kujawskim P. Szkutnik (*Źródła do dziejów Szadku, znajdujące się w archiwach kościelnych*, „Biuletyn Szadkowski” 2005, t. 5, s. 118).

³ Por. przypis 2.

⁴ K. Lepszy (red.), *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953.

Tablica 1. Wykaz skrótów

Skrót	Znaczenie	Skrót	Znaczenie
ft	funt	r.z.	roku zeszłego
J.W.	Jaśnie Wielmożny	śp.	świętej pamięci
ks.	ksiądz	św.	święty, święta
N.M.P.	Najświętsza Maryja Panna	ur.	urodzony
r.b.	roku bieżącego	złp	złoty polski

Źródło: oprac. własne.

KOMENTARZ

Szadek od początku swego istnienia musiał być związany ze strukturami administracji kościelnej. Świątynia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Jakuba w Szadku istniała przypuszczalnie od XIII w.⁵ Nie zachował się żaden dokument jej fundacji i erekcji. Drewniany kościół został spalony przez Krzyżaków w 1331 r.⁶ Istniejący obecnie kościół został konsekrowany w 1335 r. przez arcybiskupa Janisława⁷. Jak podaje A. J. Parczewski, w XII w. przy kościele posługi pełniło dwunastu duchownych, a *przepychem i wspaniałością niejedną kollegiatę przewyższył*⁸. W 1451 r. kościół został wzbogacony o polichromię autorstwa Jana z Wrocławia, malarza, który wcześniej ozdabiał kolegiatę w Tumie pod Łęczycą⁹. Następnie w latach 1551, 1788, 1802, 1868 świątynia była remontowana i przebudowywana. Kościół jest orientowany, gotycki. Posiada trzy nawy, jest halowy, został wymurowany z cegły, a cała budowla podparta jest szkarpami¹⁰. W XIX w. świątynia miała kilka ołtarzy, w tym wykonany z czarnego marmuru ołtarz Aniołów Stróżów fundacji Wierzbo-wskich, którego walory artystyczne podkreślali A. J. Parczewski i B. Chlebo-wski. Kościół posiadał ważną relikwię – głowę św. Gaudentego, która jednak w XIX w. zaginęła¹¹.

⁵ B. Chlebowski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 11, Warszawa 1892, s. 762.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 760.

⁸ A. J. Parczewski, *Monografia Szadku*, Warszawa 1870, s. 61.

⁹ M. Walicki, *Kolegiata w Tumie pod Łęczycą*, Łódź 1938, s. 9, A. J. Parczewski, *Monografia...*, s. 61.

¹⁰ J. Łoziński (red.), *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 2, Warszawa 1954, s. 310.

¹¹ Relikwia ta wymieniona jest w protokole wizyty z 1825 r., jednakże A. J. Parczewski, wydając monografię miasta w 1870 r. (s. 63–64), wspomina o jej zaginięciu.

Od początku swego istnienia parafia szadkowska przynależała do archidiecezji gnieźnieńskiej. Przemiany polityczne, jakie miały miejsce na ziemiach polskich na przełomie XVIII i XIX w., pociągnęły za sobą także konieczność reorganizacji administracji kościelnej. W 1818 r. Stolica Apostolska bullą *Ex imposita nobis* ustaliła nowe granice diecezji w Królestwie Polskim. Wówczas to parafia szadkowska stała się częścią diecezji kujawsko-kaliskiej¹². Nieco wcześniej zmiany dokonane zostały także w administracji państwowej. W 1816 r. powstało województwo kaliskie, na obszarze którego położony był Szadek. W tym samym roku mocą postanowienia namiestnika Józefa Zajączka powołano do życia komisje wojewódzkie, których decyzje wykonywali komisarze Telegowani do poszczególnych obwodów¹³.

Zmiany te spowodowały, iż zarówno władze kościelne, jak i świeckie dostrzegły potrzebę przeprowadzenia swoistych inspekcji parafii. Publikowane teksty są właśnie owocem zarządzonych wówczas wizytacji.

Opis wizyty dziekańskiej z 22 grudnia 1825 r. składa się z pięciu paragrafów, obejmujących 49 pytań i udzielonych na nie odpowiedzi. Pierwszy paragraf opisuje stan kościoła parafialnego, a także zawiera informacje m. in. o konsekracji świątyni, terminach wizyt generalnych i dziekańskich, biblioteczki kościelnej, odpustach, relikwiach, porządku nabożeństw, kaplicach znajdujących się na terenie parafii, a także o miejscowym cmentarzu oraz szpitalu. Drugi paragraf dotyczy parafii – jej obszaru, liczby wiernych, ich prowadzeniu się, a także relacji między duchownymi a parafianami. Trzeci paragraf zawiera informacje o proboszczu ks. Janie Leśniewskim, wikarym i sługach kościelnych. Paragraf czwarty opisuje zabudowania kościelne i fundusze proboszcza, natomiast ostatni, piąty paragraf, zawiera jedynie informację o braku klasztorów na terenie parafii.

Drugi dokument, spisany tego samego dnia, to inwentarz parafii szadkowskiej. Protokół ten został sporządzony z polecenia komisarza wojewódzkiego przez dozór kościelny i w obecności proboszcza. Składa się on również z pięciu paragrafów dotyczących kolejno: budynków probostwa szadkowskiego, *inwentarza żyjącego gruntowego*, sprzętów i ruchomości kościelnych i gospodarskich oraz zasiewów gruntowych.

Akta, będące przedmiotem edycji, są cennym źródłem do poznania nie tylko dziejów parafii i świątyni, ale także dostarczają interesujących informacji na temat życia parafian. Ciekawych wniosków dostarczyć może analiza porównawcza danych zwartych we wszystkich zachowanych opisach wizytacji parafii szadkowskiej, badanie takie jednak wykracza poza ramy niniejszego tekstu.

¹² W. Kujawski, *Repetitorium ksiąg...*, s. 264.

¹³ J. Walicki, *Prehistoria województwa łódzkiego: władze i podziały administracyjne w okresie zaborów*, [w:] K. Badziak, M. Łapa (red.), *Województwo łódzkie 1919–2009. Studia i materiały*, Łódź 2009, s. 41.

OPIS WIZYTY DZIEKAŃSKIEJ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO
W SZADKU Z ROKU 1825

Szadek 22 XII 1825

Or.: *Archiwum Diecezjalne we Włocławku, sygn. ABKKal. Wiz. 11 (205), k. 1–6v.*

[k. 1] Wizyta dziekańska kościoła parafialnego w mieście Szadku, dekanacie szadkowskim położonego, w dniu 22 XII 1825 r. odbyta.

§ I [II]

Stan kościoła parafialnego

1. Czy jest murowany, czy w dobrym stanie, czy potrzebuje reparacji?
Ad. 1. Kościół murowany w stanie średnim [s], który szczególnie nowych okien i wewnątrz wybielenia potrzebuje.
2. Czy jest obwiedziony murem lub parkanem?
Ad. 2. Jest obwiedziony parkanem, który reparacji potrzebuje.
3. Czy ma pierwiastkową erekcją, od kogo fundowany i kiedy?
Ad. 3. Pierwiastkowej erekcji nie ma, tylko wizytę Ioannis de Lasco [Jana Łaskiego]¹⁴ od kogo by był fundowany i kiedy nie wiadomo.
4. W którym roku i przez kogo konsekrowany lub tylko poświęcony?
Ad. 4. W dawnych wizytach kościelnych jest ślad, że jest konsekrowany w r. 1335 przez Janisława¹⁵ arcybiskupa gnieźnieńskiego, czego też obchodzi się każdorocznie pamiątka w niedzielę pierwszą po św. Michale [29 IX].
5. Kto jest kolatorem i czy mieszka w kraju lub za granicą?
Ad. 5. Kolatorem jest Rząd Krajowy.
6. Jakie nagrobki w nim lub przy nim znajdują się?
Ad. 6. Żadne znakomite. [k. 1v]
7. Od jak dawnego czasu w tym kościele była wizyta generalna i czyli rocznie bywa dziekańska?
Ad. 7. Wizyta generalna była w r. 1811. Dziekańska rocznie nie bywa z przyczyny, że proboszcz jest dziekanem.
8. Czyli proboszcz utrzymuje kościół w ochędóstwie?

¹⁴ Jan Łaski – arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski w latach 1510–1531.

¹⁵ Janisław – arcybiskup gnieźnieński w latach 1317–1341.

- Ad. 8. Proboszcz stara się utrzymywać kościół w ochędóstwie, że jednak tenże kościół w r. 1802 spalony został, z tej przyczyny z sklepienia i filarów wapno w wielu miejscach poodpadało i wedle okien mury oczarniały, a to jest co mu posepność nadaje.
9. Czy zawsze lampa goreje przed *Sanctissimum*¹⁶?
- Ad. 9. Dla bezpieczeństwa od ognia i kradzieży nocnej, tudzież braku funduszu, za otwarciem kościoła na nabożeństwo dopiero lampa zapala się, która po zakończonym nabożeństwie gaszona bywa.
10. Czy jest tablica w zakrystyi, na której się zapisuje *renovatio Sanctissimi*?
- Ad. 10. Jest.
11. Oleje sancte i chrzcielnica czyli w ochędóstwie są utrzymywane czyli zamknięte: klucz od nich, jako i od *Sanctissim* w jakim zachowaniu zostaje?
- Ad. 11. Tak oleje sancte, jak chrzcielnica są porządnie utrzymywane, od których klucz, równie *Sanctissimum*, chowany jest w zakrystyi. [k. 2]
12. Czyli kielichy, bielizna i ornaty są w ochędóstwie utrzymywane?
- Ad. 12. Są przyzwoicie utrzymywane.
13. Jaka jest biblioteka kościelna i czy spisana?
- Ad. 13. Oprócz 2 mszałów świętych [s], item 2 rekwalnych, agendy¹⁷, apostołki¹⁸ [?] starych, żadne inne książki kościelne nie znajdują się.
14. *Altare privilegiatum*¹⁹ czy jest oprawne za szkło i przy ołtarzu wielkim zamieszczone?
- Ad. 14. Jest zamieszczone.
15. Jakie są odpusty w tym kościele od Stolicy Apostolskiej udzielone i czy mają od nas admisse²⁰?
- Ad. 15. Odpusty w tym kościele obchodzą się na św. Jakub [25 VII], pod którego tytułem kościół ten fundowany, na poświęcenie kościoła i na każde święto Matki Boskiej, na które żadne pozwolenie od Stolicy Apostolskiej ani admissa władzy diecezjalnej [s] nie znajduje się.
16. Jak wiele jest oblig²¹ duchownych i czy bywają odprawiane?
- Ad. 16. Pomimo mszy świętych parafialnych w niedziele i święta uroczyste odprawianych, tudzież w czwartki wotywy *de Sanctissimo libavit* śpiewanej, to jeszcze według opisu wizyty generalnej w 1811 [r.] sporządzonej, obowiązany proboszcz rocznie odprawić mszy czytanych 150. Jakich na teraz w tej ilości nie

¹⁶ *Sanctissimum* – Najświętszy Sakrament.

¹⁷ Agenda – książka liturgiczna, zawierająca zbiór modlitw i przepisy ich wykonywania w poszczególnych obrzędach.

¹⁸ Apostołka – książka z Ewangeliami.

¹⁹ *Altare privilegiatum* – ołtarz, mający przywilej papieski, na mocy którego dusza zmarłego, za którego odprawiana jest przy tym ołtarzu msza św., otrzymuje odpust zupełny.

²⁰ Admissa – pozwolenie.

²¹ Obliga – obowiązek.

- odprawia [...] z przyczyny, że przy regulowaniu [k. 2v] hipotek dóbr ziemiańskich procent kościelny dawniej po 5/100 opłacany na 3 ½ zmoderowany został.
17. Jakie są relikwie, czy aprobowane i przez kogo?
Ad. 17. Relikwie św. Gaudentego Męczennika²² w wielkim ołtarzu w 3 trumienkach znajdują się, z tych w 1 daje się widzieć przez szkło autentyk, lecz go przeczytać nie można.
18. Czyli listy nasze pasterskie drukiem ogłoszone w aktach kościelnych znajdują się?
Ad. 18. Tak jest, znajdują się.
19. Czyli porządek nabożeństwa pod dn. 5 IV r.z. przepisany i drukiem ogłoszony jest ściśle w kościele zachowany?
Ad. 19. Jest zachowany.
20. Czyli bywają katechizmy i nauki w kościele według naszego rozporządzenia pod dn. 5 IV r.z. drukiem ogłoszonego?
Ad. 20. Bywają.
21. Czyli proboszcz nie pobiera *iura stolae*²³ nad przepisy?
Ad. 21. Nie pobiera.
22. Czyli w tej parafii znajdują się kaplice publiczne lub prywatne, od jakiego czasu i czyli mają od nas na to pozwolenie?
Ad. 22. Za miastem na cmentarzu parafialnym, gdzie ciała zmarłych chowają się, jest kaplica drewniana pod tytułem św. Idziego, według zadawnionego zwyczaju w tej odprawia się [k. 3] odpust na św. Idzi [1 IX] i czasem nabożeństwo żałobne, zwłaszcza przy pochówie zmarłego, która ani swej erekcyi ani żadnego pozwolenia władzy diecezjalnej nie ma. Jest tradycyi [s], że dawniej w miejscu tym kościół parafialny egzystował.
23. Kto jest urzędnikiem stanu cywilnego, jeśli proboszcz, czyli zapisuje osobno metryki kościelne i czyli te bywają podpisywane przez dziekana?
Ad. 23. Urzędnikiem stanu cywilnego z woli Rządu jest proboszcz, którego w tym względzie ks. wikary zastępuje: pomimo aktów cywilnych zapisywane są metryki kościelne.
24. Czyli cmentarz do grzebania ciał zmarłych jest osobny, czy obmurowany lub oparkaniony, czy na nim znajduje się figura Męki Pańskiej i czy jest poświęcony?
Ad. 24. Na pochów ciał zmarłych parafian za miastem przy kościele św. Idziego jest cmentarz parkanem nowym przez terażniejszego proboszcza ks. Jana Leśniewskiego obwiedziony, na którym znajduje się figura Męki Pańskiej, z pozwolenia władzy diecezjalnej przez miejscowego dziekana jest poświęcony.
25. Czyli przychód pokładnego²⁴ jest zapisywany, pod jakim dozorem zostaje, jaką ilość na tym roku wynosi i czyli użyty został według rozporządzenia Rządu lub całkowicie przy dozorze kościelnym zostaje?

²² Radzim Gaudenty – przyrodni brat św. Wojciecha, pierwszy arcybiskup gnieźnieński.

²³ *Iura stolae* – opłaty pobierane przez duchownych z okazji chrztu, ślubu itp.

²⁴ Pokładne – opłata za prawo pogrzebania zwłok na cmentarzu.

Ad. 25. Dochód pokładnego jest zapisywany przez miejscowego proboszcza, z tego przy końcu każdego roku w formie przepisanej. [k. 3v] Dozór kościelny rachunek komisarzowi obwodu składa, w r.z. przychód czynił złp. 106 ½, jaki przy proboszczu zostaje z powodu, że tenże świeżo na oparkanie cmentarza z swej kieszy [s] forszusował²⁵ złp. 1155.

26. Czy jest dom dla ubogich, tak zwany szpital?

Ad. 26. Przy kościółku szpitalnym z dawna egzystował dom, tak nazwany szpital, w którego połowie proboszcz szpitalny, a w drugiej połowie ubodzy mieszkali dopiero w r. 1823 na wniosek Urzędu Muncypalnego Miasta Szadku Dom [...] wraz z funduszem proboszcza szpitalnego wbrew erekcyi na rzecz Instytutu Miejskiego przemocą zabrany został.

§ II

Parafia

27. Jaka jest rozległość parafii i wiele komunikujących?

Ad. 27. Rozległość parafii jest na pół mili, osób komunikujących 2560.

28. Do tej parafii wiele należy dworów, wiosek czyli szlacheckich, czy rządowych?

Ad. 28. Należy miasto Szadek, dworów 12, wsi 17, to jest szlacheckich 13, a rządowych 4.

29. Czyli nie ma jawnego jakiego zgorszenia w parafii?

Ad. 29. Oprócz, że w tutejszym mieście niejaki Kozłowski szynkarz z cudzą [k. 4] żoną mieszka i z nią dzieci płodzi, a ur. Józef Zabłocki dziedzic wsi Karczówka [Karczówek]²⁶ ciągle nałożnice trzyma i z temi dzieci płodzi, żadne inne zgorszenie w parafii niewiadome.

30. Czyli parafianie mają wygodę w usługach parafialnych, czy nie doznają jakowej trudności z strony proboszcza lub wikaryego?

Ad. 30. Mają wygodę w usługach parafialnych i żadnej trudności nie doznają.

31. Czyli proboszcz i wikary są miłemi parafianom i nawzajem, jakie są do tego powody?

Ad. 31. Proboszcz i wikary są miłemi swym parafianom i nawzajem parafianie są im przyjemni.

32. Czyli proboszcz nie ma jakowych procesów z dworami lub włościanami należącemi do tej parafii, i te procesa z jakowego źródła [s] wypływają?

Ad. 32. Nie ma żadnych.

²⁵ Forszusować – dawać zaliczkę.

²⁶ Karczówek – wieś w województwie łódzkim, w gminie Szadek. Por. S. Zajączkowski, S. M. Zajączkowski, *Materiały do słownika geograficzno-historycznego dawnych ziem łęczyckiej i sieradzkiej do 1400 roku*, cz. 1, Łódź 1966, s. 122.

33. Czyli szkółka parafialna utrzymywana, jaki na nią fundusz i czyli nauczyciel odpowiada zaufaniu Rządu?
Ad. 33. Szkółka parafialna w mieście znajduje się, której fundusz z składki parafialnej wynosi rocznie złp 780. Nauczyciel przy niej jest dobrych obyczajów i odpowiada zaufaniu Rządu.

§ III

Proboszcz

34. Którego roku się urodził, gdzie brał początkowe nauki, wiele lat zostawał w seminarium, od kogo wyświęcony? [k. 4v]
Ad. 34. Proboszcz ks. Jan Leśniewski urodził się dn. 13 V 1775 r., początkowe nauki i dalsze brał w szkołach wydziałowych wieluńskich u ks. ks. Pijarów, w seminarium zostawał w Łowiczu u ks. ks. Misjonarzy przez lat 2. Wyświęcony na kapłaństwo w r. 1798, przez śp. J. W. Kaspra Szajowskiego²⁷ sufragana łowickiego.
35. Wiele lat jest proboszczem przy tym kościele?
Ad. 35. Rok jedenasty.
36. Jakie są jego obyczaje i nauki?
Ad. 36. Obyczaje jego są dobre, nauka odpowiada powołaniu.
37. Z jakich książek składa się jego biblioteka?
Ad. 37. Biblioteka jego składa się z brewiarza, Pisma Świętego, Historii Kościelnej, teologów Kolleta [Coleta]²⁸, Antone, *Examen Episcoporum*²⁹, kaznodziejów Męcińskiego³⁰, Dobrowolskiego³¹ i innych rozmaitych książek.
38. Jakie jego towarzystwo w parafii, w którym miejscu najczęściej przebywa?
Ad. 38. Towarzystwo jego jest tylko obowiązkowe z tak z parafianami, jako też z dekanatem, w obcych miejscach rzadko przebywa i to tylko wtenczas, gdy jest zaproszony.

²⁷ Kasper Szajowski – biskup pomocniczy archidiecezji gnieźnieńskiej (sufragan łowicki) w latach 1781–1802. Por. J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 4, Gniezno 1883, s. 56–60. J. Wieteska, *Katalog pralatów i kanoników prymasowskiej kapituły łowickiej od 1433 do 1970 r.*, Warszawa 1971, s. 123–125.

²⁸ Zapewne John Colet (1467–1519) – teolog i humanista, prekursor odrodzenia w Anglii. Por. A. Penkalla, *Colet John*, [w:] R. Łukaszyj i in. (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, k. 538–539.

²⁹ *Examen episcoporum et eorum qui approbandi sunt*, Posnaniae 1735.

³⁰ Męciński Wojciech, imię zakonne Józef (1748–1814) – reformat, wydał 28 tomików kazań. Por. G. A. Wiśniowski, *Męciński Wojciech*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 20, Wrocław 1975, s. 495–496.

³¹ Archanioł Dobrowolski (ur. w latach 1760–1770, zm. 1830) – bernardyn, wydał w 1794 r. Kazania przygodne, które w 1799 r. doczekały się rozszerzonej edycji. Por. K. Kantak, *Dobrowolski Archanioł*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 5, Kraków 1939–1946, s. 251.

39. Czyli często oddała się od parafii i czy jest rządnym³² gospodarzem?
Ad. 39. Zawsze przy kościele i parafii mieszka, od której tylko za swym urzędowaniem oddała się. [k. 5] Niewątpliwie jest rządnym gospodarzem i troskliwym, tak o dobro kościoła, jako też probostwa, albowiem jedynie dobrą chęcią powodowany, za swego pobytu na tutejszym probostwie, swoim własnym kosztem wystawił budynków 8 z bali rzniętych [s] i stare poreperował, i wokoło probostwo najporządniej oparkanił. Nadto zakrystyją tak aparatami nowemi, nie przepominając zreparowania dostatecznego starych, jako też bielizną zaopatrzył, w ostatku tak kościół parafialny, jako też cmentarz, gdzie ciała zmarłych są chowane, parkanami obwiódł. Na co wszystko swego majątku patrymonialnego do 15000 złp wyłożył.
40. Czyli złożył egzamen i odprawił rekolekcje do otrzymania aprobaty, w którym klasztorze, i wiele dni?
Ad. 40. W czasie kongregacyi dekanalnej łącznie z innemi proboszczami egzamen odbył, rekolekcje w klasztorze widawskim u ks. ks. Bernardynów odprawił, przez dni 5.
41. Czyli na kongregacjach bywa lub opuszcza i z jakiej przyczyny?
Ad. 41. Zwyczajnie na kongregacjach bywa.
42. Czyli ma wikariusza, jakie są tego obyczaje, nauka, czyli odprawił rekolekcje, egzamen, jakie są jego dochody? [k. 5v]
Ad. 42. Ma wikariusza, którego obyczaje dobre, nauka przyzwoita, rekolekcje i egzamen w seminarium wrocławskim odprawił, dochód jego wynosi złp 1000.
43. Wiele jest sług kościoła, jak się zachowują i jakie są ich dochody?
Ad. 43. Słudzy kościelni są organista i dziad³³, obydwa obyczajów dobrych, którzy stałego funduszu nie mają, utrzymywani są tylko przez proboszcza.

§ IV

Zabudowania i fundusze

44. W jakim znajdują się stanie dom proboszcza i zabudowania gospodarskie?
Ad. 44. Dom proboszcza jest stary, w drzewie, nadpsuty, pod którym przyciesi³⁴ zgniłe. Zaś zabudowania gospodarskie (oprócz tylko stodoły, która przestawienia potrzebuje, a do czego materiały już usposabiają się) są w jak najlepszym stanie.
45. Czy je swoim staraniem i kosztem utrzymuje, czyli też przez składkę parafian?
Ad. 45. Tak dom mieszkalny, jako też zabudowania gospodarskie proboszcz swoim kosztem utrzymuje. [k. 6]
46. Jeżeli te zabudowania są w nędznym stanie, kto tego jest przyczyną?
Ad. 46. Nie są w nędznym stanie.

³² Rządny – gospodarny.

³³ Dziad – kościelny.

³⁴ Przycies – podwalina ściany drewnianej.

47. Fundusz proboszcza z czego się składa, czyli z gruntów, kapitałów, dziesięcin lub kompetencyi, jaka ilość stanowi proboszcza?
Ad. 47. Fundusz proboszcza składa [...] się z gruntów, kapitałów i dziesięcin pieniężnych, jaki przy ostatnim spisie w r. 1819 obrachowany został na sumę zł 2407 gr 7½. Lecz to wtenczas, kiedy w naturze wytyczne dziesięciny [...] czy egzystowały, a które następnie, na pieniądze zamienione, zmniejszone zostały o złp 512. Równie kiedy grunta i łąki do probostwa szpitalnego przywiązane składały ogólny fundusz parafialnego proboszcza, jakie ponieważ w r. 1823 przemocą na rzecz Instytutu Miejskiego zabrane zostały i przez licytacją wydzierżawione rocznie [...] za złp 420, przeto oczywiście o tyleż fundusz proboszcza dziś jest zmniejszony. Na koniec kiedy de bonis od kapitałów opłacali prowizyje po 5/100, a jakie później przez zapisy hipoteczne zmoderowano na 3½. Otóż to jest ów spis zamieszczono i na czysty dochód porachowano, acz w rzeczy samej nie dochodzi, a nawet nie egzystuje. I także to są nasze czyste dochody, od jakich jeszcze opłacić się musimy. [k. 6v]
48. Czyli jest w spokojnym posiadaniu funduszów lub zagnalony o nie prowadzić procesa?
Ad. 48. Lubo stosownie do postanowienia namiestnika królewskiego³⁵ dd. [dn.] 12 I 1822 [r.] wydanego, komisarze obwodów obowiązani są do dawania pomocy egzekucyjnej do ściągnięcia należy to jej duchownych, przecież gdy częstokroć takowej wyprosić nie można, z tej przyczyny naglony jest proboszcz przynajmniej z niektórymi debentami procesa prowadzić.

§ V

49. Jakie klasztory znajdują się w tej parafii?
Ad. 49. Żadne.

Na czem niniejsza wizyta dziekańska ukończona i przez dziekana dekanatu lutomi[e]rskiego do tego aktu przez władzę diecezjalną upoważnionego przy wyciśnięciu urzędowej pieczęci podpisana została.

Ks. Wincenty Hojnacki dziekan foralny lutomi[e]rski [podpis]

INWENTARZ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO W SZADKU Z ROKU 1825

Szadek 22 XII 1825

Or.: *Archiwum Diecezjalne we Włocławku, sygn. ABKKal. Wiz. 11 (205), k. 7–11.*

³⁵ Józef Zajączek – namiestnik Królestwa Polskiego w latach 1815–1826.

[k. 7] Działo się w Szadku, w miejscu probostwa tamże będącego, dnia 22 XII 1825 r.

Z mocy wezwania W[ielmożneg]o komisarza wojewódzkiego, delegowanego do obwodu sieradzkiego w dniu 9 VIII r.b. numero 1816 do dozoru kościoła parafialnego szadkowskiego wydanego, o sporządzenie taksy budynków probostwa, inwentarzy żyjących, sprzętów gospodarskich, członkom dozoru przepisującego, członki dozoru kościoła parafialnego szadkowskiego na podpisie wyrażone, w miejscu tem zebrawszy się, w przytomności miejscowego beneficjanta ks. Jana Leśniewskiego proboszcza szadkowskiego do sporządzenia i opisania taksy przystąpiły w następujący sposób.

§ I

Budynki probostwa szadkowskiego

1. Dom proboszcza czyli plebania z drzewa rzniętego wystawiony, z kominem od ziemi murowanym, dalej lepionym, gontami pokryty, wewnątrz i zewnątrz gliną wylepiony, stary i dla swej dawności w drzewie spróchniały, pod którym przyciesi zupełnie zgniłe i z strony podwórza znacznie pochylony. [200 złp³⁶]
2. Dom czeladny przy plebanii z drzewa rzniętego, z kominem murowanym, gontami pokryty, kosztem terażniejszego proboszcza ks. Jana Leśniewskiego wystawiony. [600 złp]
3. Wozownia i stajenka z drzewa rzniętego, słomą pokryte, kosztem terażniejszego proboszcza wybudowane. [150 złp] [k. 7v]
4. Stajnia z oborą pod jednym dachem, słomą pokryte, kosztem terażniejszego proboszcza wybudowane. [400 złp]
5. Chlewiki na trzodę, drobiazgi³⁷ z drzewa rzniętego, słomą pokryte, kosztem terażniejszego proboszcza wybudowane. [200 złp]
6. Szpiklerz z drzewa rzniętego, gontami pokryty, kosztem terażniejszego proboszcza wybudowany. [300 złp]
7. Stodoła o 2 bojowiskach, 3 sąsiekach, z drzewa rzniętego, słomą pokryta, stara i zdezelowana, w której drzewo częściami spróchniało, przyciesi zgniłe, ściany pochylone, tylko na podporach utrzymujące się. [120 złp]
8. Dom przy kościele wikariat zwany, z drzewa rzniętego, wewnątrz gliną wylepiony, z kominem murowanym, gontami pokryty, pod którym przyciesi zgniłe i dach w połowie zły. [400 złp]
9. Obórka przy tymże domu z drzewa rzniętego, w połowie słomą, a w połowie gontami pokryta, nowa, kosztem terażniejszego proboszcza wybudowana. [200 złp]

³⁶ Podane przez wydawców w tym i w kolejnych punktach w nawiasach kwadratowych wartości wyrażone w złotych polskich, w rękopisie dopisane są w formie jednokolumnowej tabeli na prawym marginesie.

³⁷ Drobiazg – drób.

10. Dom dla organisty z drzewa rzniętego, z kominem murowanym, w połowie gontami, a w drugiej połowie słomą przez terażniejszego proboszcza pokryty. [400 złp]
11. Domek przy drodze do Sieradza idącej, z drzewa rzniętego, z kominem lepionym, gontami kosztem terażniejszego proboszcza pokryty, stary. [150 złp]
12. Obórka przy tymże domku, z drzewa starego przez terażniejszego proboszcza wybudowana, w połowie deskami, a w połowie słomą pokryta. [50 złp]
13. Domek w miejscu Na Podgórzu zwanem, przez włościanina należącego do probostwa zamieszkały, stary i w ścianach spróchniały, z kominem lepionym, słomą pokryty. [50 złp]
14. Stodoła i obórka z drzewa kostkowego, słomą pokryta, stare i zdezelowane. [50 złp]

§ II

Inwentarz żyjący gruntowy

Na inwentarz gruntowy terażniejszy proboszcz ks. Jan Leśniewski od sukcesorów swego poprzednika odebrał w gotowiznie zł 360. [360 złp] [k. 8]

Item na inwentarz probostwa szpitalnego od ks. Wincentego Hojnackiego, byłego proboszcza szpitalnego, odebrał zł 144. [144 złp]

§ III

Sprzęty i ruchomości kościoła

Srebro

1. Monstrancja z cyrkułem i promieniami srebrnymi z sedesem miedzianym stara.
2. Puszka z przykryciem, wewnątrz i zewnątrz pozłocona, waży ft 2 łutów 16.
3. Kielichów roboty ordynaryjnej 4, z których 2 wewnątrz tylko, a drugie 2 zewnątrz i wewnątrz pozłocone, z 4 patynami, z tych 3 po wierzchu pozłocone, a czwarty bez żadnej pozłoty; wszystko razem waży ft 5 łutów 8.
4. Krzyże 2 do rąk na procesyjną z prętami żelaznymi, turybularz³⁸ z łódką, tacka i 2 ampułki wszystko razem waży ft 5 łutów 16.
5. Waza potrójna na oleje św. nieważone.
6. W wielkim ołtarzu na obrazie N.M.P. korona 1 bez pozłoty, która przytwierdzona nie zdejmuje się.
7. Sukienka na obrazie N.M.P. Pocieszenia, w częściach pozłocona, tamże koron 2, aniołków 2, gwiazd małych 7, co wszystko przytwierdzone nie odejmuje się.
8. Na obrazie N.M.P. Różańcowej koron 2 pozłoconych, które przytwierdzone nie są ważone.

³⁸ Turybularz – kadzielnica.

9. Głowa św. Gaudentego Męczennika w srebro oprawna.

10. Wotów po ołtarzach małych 3.

Mosiądz

1. Monstrancja roboty starodawnej pozłacana, stara, zepsuta i do używania niezdatna.

2. Lampa wisząca przed wielkim ołtarzem.

3. Lichtarzy małych 4.

4. Dzwonków przy ołtarzach 4, piąty przy zakrystyi.

5. Chrzcielnica spiżowa, z przykryciem miedzianym.

6. Dzwonów w dzwonnicy małych 2, z których 1 pęknioty. [k. 8v]

Miedź

1. Monstrancja nowa, całkiem pozłocana.

2. Puszka ordynaryjna.

3. Kociołków 2, 1 w chrzcielnicy, drugi do wody święconej.

4. Dzbaneł w zakrystyi na wodę.

5. Tamże przy drzwiach kropielniczka.

6. Kotły 2 do bębnienia, na których skóry popsute.

Cyna

1. Lichtarzy na wielkim ołtarzu 12.

2. Item po ołtarzach bocznych lichtarzy 24.

Żelazo

1. Żelazo do pieczenia opłatków stare i nadpsute 1.

2. Cyrkuł do wycinania komunikantów 1.

3. Kłódka do drzwi kościelnych ordynaryjna 1.

4. Drzwi do zakrystyi żelazne, przy których zamek dobry, przez teraźniejszego proboszcza sprawiony.

Drzewo

1. W zakrystyi szuflady na schowanie aparatów, na tych 2 szafki, wszystko stare, bez zamknięcia.

2. Krzyże procesjonalne 2.

3. Krzyż w zakrystyi 1.

4. Krzyżów małych po ołtarzach 5.

5. Rezurekcja 1.

6. Krzesło popsute.

Szkło

1. Ampułki 4.
2. Lamp pół kopy.

Kamień

1. Portatelów³⁹ w ołtarzach 7.
2. Korali małych ordynaryjnych po obrazach w kościele sznurków 20.

Aparaty

Kolor biały

- a) Kapa z materyi francuskiej, na tle białym, w kwiaty różne i paski niebieskie, cała z jednakowej materyi, wokoło galonkiem⁴⁰ złotym obwiedziona, kitajem⁴¹ różowym podszyta, przez terażniejszego proboszcza ks. Jana Leśniewskiego sprawiona.
- b) Kapa materyjalna stara, w której przodki fiolet z białymi, tył żółty w kwiaty różne.
[k. 9]
- c) Ornat z materyi francuskiej, stary, na tle białym, na kształt adamaszku, w kwiaty złote, galonkiem złotym starym obwiedziony, z welum⁴² i manipularzem⁴³.
- d) Ornat cały z jednakowej materyi, w pasy białe, pomarańczowe i kwiatki różne, galonkiem szychowym⁴⁴ białym obwiedziony, astrachanią⁴⁵ niebieską podszyty, z rekwizytami nowy, kosztem terażniejszego proboszcza ks. Jana Leśniewskiego sprawiony.
- e) Ornat z materyi francuskiej, na tle białym, w różgi zielone, liliowe i nieco srebrne, z rekwizytami dobry.
- f) Ornat biały, cały z jednakowej materyi, po którym przebijają się nitki srebrne, stary, w przodku popsuty, bez rekwizytów.
- g) Ornat z brzegami na tle niebieskim w kwiatki różne, z kolumną czerwoną gradynapolową, w kwiatki złotem przerabiane, koronką sychowa żółtą obwiedziony, kitajem niebieskim podszyty, bez rekwizytów, stary.
- h) Ornat z brzegami na tle fioletowym, w kwiatki sychowe białe, z kolumną żółtą, haftowaną, stary.

³⁹ Portatyl – ołtarzyk przenośny w kształcie kamiennej tablicy z relikwiami, zastępujący stały ołtarz lub kładziony na ołtarzach niepoświęconych przez biskupa.

⁴⁰ Galon – naszywka, lamówka.

⁴¹ Kitaj – gładka tkanina bawełniana lub jedwabna.

⁴² Welum – rodzaj ręcznika z delikatnej, najczęściej przezroczystej tkaniny, używany przez księży przy nabożeństwach (do trzymania np. monstrancji).

⁴³ Manipularz – przepaska tego samego koloru, co ornat i stuła, zawieszana przez kapłana na przedramieniu lewej ręki.

⁴⁴ Szych – fałszywe złoto lub srebro używane do wyrobu galonów, haftów itp.

⁴⁵ Astrachan – futro ze skórek młodego barana astrachańskiego.

- i) Ornat materyjalny na tle złotem, w kwiatki srebrne, z kolumną atłasową różową, nieco złotem haftowaną, astrachanią żółtą podszyty, bez rekwizytów, stary.
- k) Ornat z brzegami w pasy popielate, białe, czerwone, z kolumną białą w kwiatki, astrachanią czerwoną podszyty, stary.
- l) Ornat cały z jednakowej materyi, na tle białem, w kwiaty szychowe białe i inne, z rekwizytami, stary.
- m) Ornatów ferialnych na biały kolor, używanych, starych i nadpsutych, bez rekwizytów 6.

Kolor czerwony

- a) Kapa adamaszkowa, galonkiem szychowym białem obwiedziona, stara, astrachanią podszyta.
- b) Kapa z przodkiem w kwiatki białe, zielone i orzechowe, z tyłem z materyi na tle czerwonym w kwiaty różne, nadpsuta.
- c) Ornat z brzegami, na tle zielonym w kwiaty różne, z kolumną [k. 9v] atłasową karmazynową, w kwiaty, galonkiem szychowym żółtym obwiedziony, astrachanią zieloną podszyty, dobry, z stułą i manipularzem.
- d) Ornat adamaszkowy, galonkiem szychowym białym obwiedziony, z rekwizytami, dobry.
- e) Ornat z brzegami aksamitnemi, karmazynowymi, z kolumną zieloną aksamitną, w kwiaty żółte, astrachanią niebieską podszyty, galonkiem szychowym białym obwiedziony, dobry, bez rekwizytów.
- f) Ornat gradnopolowy na tle karmazynowym, w kwiaty, złotem przerabiany, cały z jednakowej materyi, galonkiem szychowym obwiedziony, stary, kitajem niebieskim podszyty.
- g) Ornat atłasowy w kwiatki różne, astrachanią czerwoną podszyty, stary.
- h) Ornatów ferialnych na kolor czerwony, używanych, starych i nadpsutych 5.

Kolor zielony

- a) Ornat materyjalny z brzegami na tle zielonym w kwiaty białe, z kolumną zielonkowatą, w kwiaty różne, galonkiem białym obsyty, z rekwizytami, dobry.
- b) Ornat atłasowy, z kolumną atłasową ponsową, nadpsuty.
- c) Ornat adamaszkowy, cały z jednakowej materyi, galonkiem białym obwiedziony, stary.
- d) Ornat aksamitny, galonkiem szychowym białym obwiedziony, stary i ordynaryjny.

Kolor fioletowy

- a) Ornat gredytorowy, cały z jednakowej materyi, taśmą białą obwiedziony, astrachanią ciemną podszyty, dobry.
- b) Ornat materyjalny, z brzegami na tle fioletowym w kwiatki różne, z kolumną aksamitną ponsową, stary, z stułą i manipularzem. [k. 10]

Kolor czarny

- a) Kapa z wygona ordynaryjna, stara i poplamiona.
- b) Ornat z materyi na kształt gredyturu, z kolumną adamaszkową białą i taśmą żółtą obwiedziony, z rekwizytami, dobry.
- c) Ornat z brzegami orzechowymi, w kwiatki różne, z kolumną adamaszkową ponsową, tasiemką obwiedziony, stary.
- d) Ornat na kształt gryzетки⁴⁶ z kolumną na tle błękitnem, stary i nadpsuty.
- e) Ornat z brzegami racymurowemi, z kolumną kaczerkową, stary i nadpsuty.
- f) Ornat z wygonu dubeltowego, galonkiem szychowym żółtem obwiedziony, astrachanią czarną podszyty, nowy, kosztem terażniejszego proboszcza usposobiony.

Bielizna

- a) Alba muślinowa, jedwabiem u dołu haftowana.
- b) Alba perkalowa, z tyfonem⁴⁷ u dołu, kitajem różowym podszytym, przez terażniejszego proboszcza usposobiona.
- c) Albów, z płótna kolińskiego 4, 2 z wąskimi koronkami, a 2 z szerszymi saskimi, wszystkie kosztem terażniejszego proboszcza ks. Jana Leśniewskiego sprawione.
- d) Albów dawnych kościelnych 4, wszystkie stare, ordynaryjne, przetarte.
- e) Komże płócienne 2 stare, przetarte i ordynaryjne.
- f) Humerałów płóciennych 12.
- g) Korporałów płóciennych 24.
- h) Puryfikaterzy różnych 36.
- i) Obrus perkalowy włóczką haftowany.
- k) Item obrus perkalowy frandzlą⁴⁸ bawełnianą obszyty.
- l) Item dwa obrusy 1 perkalowy z koronką saską, 2. z płótna kolińskiego z frandzlą nicianą, obydwą przez terażniejszego proboszcza ks. Jana Leśniewskiego sprawione.
- m) Item dwa obrusy perkalowe, jedwabiem haftowane, 1 [k. 10v] u M[atki] Boskiej Pocieszenia, drugi u św. Wawrzyńca na ołtarzach będące.
- n) Item obrusów różnych po ołtarzach będących 12.
- o) Ręczników lnianych, ordynaryjnych, starych, do zakrystyi 6.
- p) Item ręczników małych, ordynaryjnych do ołtarzów 10.
- q) Baldachin [s] materyjalny o 2 drążkach 1.
- r) *Umbrakulum*⁴⁹ gazowe 1.
- s) Tuwalnia⁵⁰ niebieska 1.

⁴⁶ Gryzетка – rodzaj tkaniny.

⁴⁷ Tyfon – cienka tkanina przezroczysta.

⁴⁸ Frandzla – bramowanie nitkami, sznureczkami wiszącymi.

⁴⁹ *Umbrakulum* – zasłona Najświętszego Sakramentu, wystawionego na ołtarzu.

- t) Firanek różnych po ołtarzach par 6.
- u) *Antepedium*⁵¹ przy ołtarzu wielkim, sycowe, na tle niebieskim, kosztem terażniejszego proboszcza sprawione.
- w) Item a[n]tepediów różnych starych i ordynaryjnych przy ołtarzach będących 8.
- x) Bursa do chorych 1.
- y) Obrazy do noszenia za procesyją 2.

Książki

- a) Mszałów świętych starych – 2.
- b) Item mszałów rekwalnych – 2.
- c) Agenda stara 1.
- d) Apostołka stara 1.

§ IV

Sprzęty i ruchomości gospodarskie

Na sprzęty i ruchomości gospodarskie terażniejszy proboszcz ks. Jan Leśniewski od sukcesorów swego poprzednika odebrał w gotowiźnie zł 25 dwadzieścia pięć [25], oprócz tego nic więcej.

§ V

Zasiewy gruntowe

Żyta korcy 10, jęczmienia korcy 4, [k. II] owsa korcy 8, grochu korzec 1, tatarcki korcy 2.

Po sporządzeniu i spisaniu taksy niniejszej protokół takowy przez miejscowego beneficjanta i członki dozoru kościelnego podpisany został w dniu i roku jako wyżej.

[podpisy]

Ks. Jan Leśniewski proboszcz szadkowski
Horodyski⁵² [...]
Jan Palcewski (?)dozorca kościelny
Jan Szymański dozorca kościelny

⁵⁰ Tuwalnia – rodzaj ręcznika, przez który kapłan trzyma monstrancję (welum).

⁵¹ *Antepedium* – zasłona ścianki frontowej ołtarza.

⁵² Michał Horodyski – burmistrz Szadku od 1818 r. T. Marszał, Szadek. *Monografia miasta*, Szadek 1995, s. 33.

Mateusz Woźniacki dozorca kościelny
Ks. Wincenty Hojnacki dziekan foralny lutomi[e]rski

Bibliografia

- Archiwum Diecezjalne we Włocławku, sygn. ABKKal. Wiz. 11 (205), k. 1–11.
- Chlebowski B. (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 11, Warszawa 1892.
- Kantak K., *Dobrowolski Archanioł*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 5, Kraków 1939–1946.
- Korytkowski J., *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 4, Gniezno 1883.
- Kujawski W., *Repetitorium ksiąg wizytacyjnych diecezji kujawsko-kaliskiej przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 2000, t. 74.
- Lepszy K. (red.), *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953.
- Łoziński J. (red.), *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 2, Warszawa 1954.
- Marszał T., *Szadek. Monografia miasta*, Szadek 1995.
- Parczewski A. J., *Monografia Szadku*, Warszawa 1870.
- Penkalla A., *Colet John*, [w:] Łukaszyj R. i in. (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979.
- Szkutnik P., *Źródła do dziejów Szadku, znajdujące się w archiwach kościelnych*, „Biuletyn Szadkowski” 2005, t. 5.
- Walicki J., *Prehistoria województwa łódzkiego: władze i podziały administracyjne w okresie zaborów*, [w:] Badziak K., Łapa M. (red.), *Województwo łódzkie 1919–2009. Studia i materiały*, Łódź 2009.
- Walicki M., *Kolegiata w Tumie pod Łęczycą*, Łódź 1938.
- Wiśniowski G. A., *Męciński Wojciech*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 20, Wrocław 1975.
- Zajączkowski S., Zajączkowski S. M., *Materiały do Słownika geograficzno-historycznego dawnych ziem łęczyckiej i sieradzkiej do 1400 r.*, cz. 1–2, Łódź 1966–1970.